

A papnövendékek magánszférájának védelme a szentelésre való alkalmasság pszichológiai vizsgálatában¹

Bevezetés. 1. A pszichológia tudomány és a pszichológiai tesztek. 2. Az Egyház tanítása a pszichológiai használata kapcsán. 3. A pszichológia és a pszichológus szerepe a papi képzésben. 4. Vizsgálatra való szabad beleegyezés. 5. Az intimitás és a magánszféra tiszteletben tartása. 6. A pszichológiai vizsgálat eredményei közlése.

Bevezetés

Az egyháznak saját és kizárólagos joga szolgálattevőinek kiképzése, a jelöltek kiválasztásának és felkészítésének, illetve az alkalmatlanoknak bizonyulók kizárása is ehhez a joghoz és kötelességhez tartozik. Már az ószövetségi szentírásban (Pl. Mtörv 23,2-4), majd az apostoli kor egyházban is elsősorban Szent Pál leveleiben (1 Tim 3,2-12), találunk utasításokat azzal kapcsolatban, hogy kiket, illetve milyen tulajdonságokkal rendelkező személyeket lehet szent szolgálatra rendelni, illetve püspökké szentelni. Az idő előrehaladtával ezek a kritériumok kikristályosodtak, bővültek majd részben eltűntek, míg a CIC (1983) kiadásának idejére a valóban lényeges dolgokat tartalmazó előírásokká korlátozódtak.² A szentrendre jelöltek alkalmassága kimondásánál nagy segítséget nyújt a pszichológia tudománya. A pszichológia használata a papnövendékek felvételénél, és azoknak a képzése, nem lényegtelen problémákat vett fel, mind jogi szempontból mind morális. Az Egyház, kellő óvatossággal, bevezetett néhány törvényt és irányt amely képes integrálni a pszichológia tudományát a papi képzésben. A társadalmi és az egyházi érzékenység megnövekedése az emberi méltóság iránt, és a magánszféra jogvédelme, hozzájárult ahhoz, hogy pszichológia tudománya közelebb kerüljön a jogi világhoz.³ Mostani cikkünkben megvizsgáljuk a pszichológiai teszteknek a szerepét és annak kánonjogi védelmét.

1. A pszichológia tudománya és a pszichológiai tesztek⁴

A pszichológia, a lelki jelenségekkel foglalkozó tudomány. A pszichológia a viselkedés és a mentális folyamatok tudományos igényű vizsgálata. A pszichológiai tudományok feladata, hogy feltárják a lelki jelenségek kiváltó okait, lefolyásuk törvényszerűségét és hatásukat az emberi cselekvésre; vizsgálják az egyéni lelki megnyilvánulások sajátosságait, fejlődését, valamint a

¹ A jelen tanulmány előadás formájában hangzott el a Kánonjogi Posztgraduális Intézet által szervezett Évnyitó és tudományos konferencián, 2024. szeptember 30-án magyar nyelven.

² ARTNER, P., *A szent rend felvételére vonatkozó szabálytalanság*, in Kánonjog, Budapest 2016, 23.

³ Perlasca, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario e agli Ordini SACRI*, in *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 18 (2005) 417.

⁴ FEKETE, M., -GRÁD, A., *Pszichológia és pszichopatológia jogászoknak*, Budapest 2012, 25-26.

társas helyzetben, csoportban lezajló lelki történések hatásmechanizmusát; kutatja a személyiség szerveződését, fejlődését, a viselkedés általános és egyéni jellemzőit, indítékait.⁵

Kína, India, Egyiptom és Görögország ősi civilizációinak hajnala óta a nagy gondolkodók folyamatosan kutatták az emberi elme természetét és azt, hogy mi alakítja a viselkedésünket. Ám komolya tudományos megközelítést csak viszonylag nemrégiben kezdtek alkalmazni a témában. Ezzel megszületett a pszichológia tudománya (szó szerint: „az elme vizsgálata, a görög psziché [pszükhé] és a logosz szóból, melyek jelentése: elme vagy lélek, illetve vizsgál vagy beszéd)⁶

Sok területet foglal magában. A pszichológia (lélektan) a lelki folyamatokkal, jelenségekkel foglalkozó tudomány, ami magában foglalja mind az egészséges, mind a kóros lelki működések széles skáláját az érzékeléstől a személyiségfejlődésén át a kóros lelki jelenségek törvényszerűségeinek feltárásáig. A pszichiátria (elmekórtan) az orvostudománynak az az ága, ami a kóros, abnormális lelki jelenségek, betegségek (pl. elmebetegségek, hangulatzavarok, szenvedélybetegségek stb.) kialakulásával és gyógyításával foglalkozik.⁷ A pszichiátria betegségek⁸ alapjaiban megrendíti az ember egész valóját, megkérdőjelezheti legalapvetőbb szerepeire való alkalmasságát, megváltoztatja emberi kapcsolatait, megtörheti életperspektíváját. A pszichopatológia (kórlélektan)⁹ a pszichológia és a pszichiátria határmezsgyéjén elhelyezkedő, lelki zavarokkal foglalkozó tudomány. Az a területe, mely a mindannyiunk számára rejtélyes kóros viselkedésformák vizsgálatával foglalkozik. A testi, lelki betegségek mindegyik formájának potenciális hordozói vagyunk, de egyénenként változó, hogy miben betegszünk meg. Mindegyik megjelenése mögött biológiai, pszichológiai és a szociális közegből érkező hatások bonyolult konstellációja áll. DSM-V szerint a mentális zavar olyan szindróma, melyre az egyén kogníciójának, érzelemszabályozásának vagy viselkedésének olyan klinikailag jelentős zavara jellemző, mely a mentális működés háttérében álló pszichológiai, biológiai vagy fejlődési folyamatok diszfunkcióját tükrözi.¹⁰

A pszichológiai tesztek száma exponenciálisan szaporodik, manapság több ezerre tehető. A tesztek között különbséget tehetünk aszerint, hogy elemi pszichés funkciókat vizsgálnak, avagy a személy egészére vonatkozó globális információkat szolgáltatnak. Globális szempontjából a tesztek folyamatos sort alkotnak. Elemi funkciót vizsgálnak pl. a figyelempróbák. Köztes helyet foglalnak el az intelligenciatesztek (Wechsler-féle intelligenciateszt). Globális jellegűek a személyiségtesztek.

⁵ KEMÉNYNÉ, P., K., *Bevezetés a pszichológiába*, Budapest 1989, 7.

⁶ CRISTIAN, J., & JOANNAH, G., *Pszichológia*, Budapest 2021, 6.

⁷ HUSZÁR, I., (szerk.) *A pszichiátria vázlata*, Budapest 2001, 17.

⁸ PAVEL, M., – ÓNODY, S., – VIKÁR, GY., *Életesemények – Lelki zavarai I. Párbeszéd (Dialogus) Alapítvány*, Budapest 2002, 12.

⁹ RONALD, J., C., *A lélek betegségei-Pszichopatológia*, Budapest 2005, 2.

¹⁰ DSM – 5 REFERENCIA-KÉZIKÖNYV A DSM – 5 DIAGNOSZTIKAI KRITÉRIUMAIHOZ, *American Psychiatric Association*, Budapest, 2013, 59.

A *Minnesota Multiphasic Personality Inventor* (MMPI) ma is az egyik leggyakrabban használt személyiségteszt. Magyar standarja 1979-80-ban készült el (*Tringer László, Zseni Annamária* 1980). A teszt jelenlegi formájában 550 kijelentést tartalmaz. A válaszokat skálánként profillapon tüntetik fel, amely profil alkalmas arra, hogy bizonyos valószínűséggel elkülönítse a kóros-nem kóros, a pszichotikus-neurotikus-személyiségzavaros csoportokat. ¹¹

A pszichológus módszeréhez tartozik a diagnosztikus teszt, a strukturált interjú, a különféle pszichoterápiák, melyeknek célja lehet valamely szakmára való alkalmasság megállapítása, a különböző hajlamok megállapítása, az intelligencia szintjének megállapítása, illetve a személyiség struktúrájának, a személyiség rejtett mozgatórugóinak megállapítása, a személyiség patológiai vonásainak, kóros ferdüléseinek feltérképezése, röviden a személyiség mélyének, az intim szférának a feltárása. ¹² Ezzel szemben a lelki vezetés a papi képzésben olyan hitbéli segítségnyújtás, hogy az illető maga igazabbá váljon, vagyis szentebbé váljon, megtanulva magát alárendelni az isteni Gondviselésnek, megtanulva felismerni és elfogadni Isten akaratát. E két személyiségformáló tényező, a pszichológusi tanácsadás és a lelkivezetés nem függetlenek egymástól, hiszen ugyanarra a személyre kívánnak hatást gyakorolni, éspedig érettebbé tenni azt, csak más módszerekkel és más kompetenciákkal.

2. Az Egyház tanítása a pszichológiai használata kapcsán.

Az Egyház sose ellenezte a pszichológia használatát. Az *Sedes Sapientiae* ¹³ apostoli konstitúció beszél azokról képzésének eszközeiről és módszereiről, amely szükséges a vallásos nevelésre. XII. Piusz a nemzetközi pszichológiai kongresszuson kiemelte, hogy a pszichológiai tesztek és pszichológiai módszertanok hozzájárulnak jobban megismerni az ember személyiséget és ez egy nagy szolgáltatást jelent.

Az egyháztanítása feladata az, hogy nyilvánosságra hozza a jogi és erkölcsi problémákat, amit ezek pszichoanalitikus technikák tartalmaznak. Mindenesetre, a teszt (vizsgálat), terminológiája feltételez egy diagnosztikai kísérlet, amely kihangsúlyozza, objektíven és pontosan, a személyiségről bizonyos aspektusait. A pszichológus rendelkezik bizonyos szabadsággal: erkölcsi szempontból megvan, engedve, addig ameddig nem sérti a személynek az magánszféráját. ¹⁴

XII. Piusz pápa 1952, a kórszövegtana idegrendszer kongresszuson kiemelte azt, hogy ennek tudományának mindegyik módszerei törvényesek azért, hogy gyarapodjék a tudásunk. Nincs

¹¹ TRINGER L., *A pszichiátria tankönyve*, Budapest 2010, 49-52.

¹² GHIRLANDA, G., *Aspetti canonici dell'Istr. In continuità del 4 novembre 2005*, in *Periodica* 95 (2006), 424-425.

¹³ PIO XII, *costituzione apostolica Sedes sapientiae, 1956*, in *AAS* 48 (1956), 359.

¹⁴ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario e agli Ordini sacri*, in *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 18 (2005) 421

megengedve erkölcsileg egy olyan pszichológiai eljárás, bár lehetővé teszi a tudás növekedést, hogy mások jogait vagy erkölcsi normákat sértsen meg. Az elméleti és a gyakorlati pszichológia, szem előtt kell, hogy tartson a hit, amely által megállapított igazságokat, és az erkölcs által kiszabott normákat.¹⁵

Az egyháztanító hivatala, kijelenti, hogy a pszichológia használata a teljesebb tudás érdekében az ember, a következő álláspontot képviseli: kiemeli a benne levő lehetőséget, anélkül, hogy titkolná benne a veszélyeket és a problémákat, főleg az erkölcsi vagy jogi szempontokat (az ember személyisége és a magánszféra tisztelete).¹⁶

A pszichológia igénybevétele szükséges, bizonyos keretek között, a papnevelés kezdetén, ahol bizonyos problémák vetődnek fel, és a szentrendek felvétele előtt is.¹⁷

A kétféle beavatkozás közötti különbség teljesen nyilvánvaló: az első amikor alkalmassági tesztként, hasonló és kötelező mind amikor valaki pályát/szakmát választ (pl. pilóták vagy rendőrök). Ez egy „külső” vizsgálat, amelynek nem célja egy konkrét probléma okainak feltárása, és amelyet nem hoznak nyilvánosságra -egy személy intimitását, inkább a felmérésre korlátozódik vagy felfedezés az egyénben adottságokat és képességeket spontán módon: ennek ellenére nem lehet rákényszeríteni. Mivel ez a teszt egy tájékozódás, óvatosan kell vizsgálni, másképpen a pszichológus egy erős ellenségnek van tekintve, és nem egy olyan ember, aki segíteni akar. Az ideális egy olyan program elkészítése a szemináriumba való felvételre és a kapcsolódó szakmai belátásra, amelybe a pszichológusi szolgálat is beilleszthető.¹⁸

Ami azonban a pszichológus esetleges beavatkozását illeti a képzés során felmerült konkrét problémákkal szemben egy papnövédekénél, az előljáró, nem kényszeríti egy pszichológiai vizsgálatra. Az is lehet, hogy például az előljáró kijelölt pszichológus nem fogadja el keresztény antropológiát, vagy maga a pszichológus nem tudja megmagyarázni kimerítő és meggyőző módon, hogy milyen típusú vizsgálatot kíván végezni, az elérni kívánt mélység szintje. A papnövédekét nem bocsássák a szenteléshez, anélkül, hogy egyértelmű legyen, hogy miért utasította vissza a pszichológiai vizsgálatot (1052 § 3 k.) Ha pedig a jelölt elfogadja a kérést az előljáróktól akkor a pszichológiai vizsgálat során felmerül az eredmények közlésének problémája az előljárók felé.¹⁹

¹⁵ PIO XII, *Ai partecipanti al I Congresso internazionale di Istopatologia del sistema nervoso*, Roma 1952, in AAS 44 (1952) 781.

¹⁶ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario...*, 424

¹⁷ PANIZZOLO, S., *I protagonisti della formazione sacerdotale*, 442.

¹⁸ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario...*, 429.

¹⁹ UÖ. 430.

3. A pszichológia és a pszichológus szerepe a papi képzésben.

A pszichológia helye az a papi képzésen belül helyezkedik el, de nem helyettesíti a papi képzés spirituális oldalát. A pszichológia nem alternatíva a lelki vezetésnek. A pszichológia inkább segítség, a párbeszéd és az interakcióba helyezkedik el. A papi hivatás felismerésben sokszor a pszichológia kudarcot vall.²⁰

A pszichológia feladata az hogy segítse a papnevelési munkát. Foglalkoznia kell a papi jelöltnek a személyiségével, emberi dimenziójával, integritásával, alkalmasságával, miközben megtartja a spiritualitásnak növekedésnek a központi szerepét. A szemináriumban harmonikusan össze kell hangolni a növendékek lelki és tanulmányi képzését, melynek arra kell irányulnia, hogy a növendékek egyéni alkatuknak megfelelően a kellő emberi érettséggel együtt elsajátítsák az evangélium szellemét, és eljussanak a Krisztussal való szoros barátságra. (244.k.).

Az élet folyamatos változása, a bizonytalanság a munkavállalásban, a kapcsolatokban, a kimerültség, a depresszióra való hajlam, az idegrendszer gyengülése, az alkoholizmus, képtelenség az egészséges kapcsolatok kialakulásában. Mindezek a felsorolások problémaként merülnek fel a papnövendékek alkalmasságában és ez az előjárók számára kötelesség megoldást találni és végig kísérni a papnövendékek fejlődésében.

Nem lehet kérni a pszichológiától azt amit nem tud adni. 1958 XII. Piusz pápa beszéde a XIII. nemzetközi pszichológia kongresszuson arra utalt, hogy a meglévő pszichológiai módszerek legügyesebb alkalmazása is kudarcot vallanak néha. Pszichológiai vizsgálatok nem nyújtanak mindig biztonságot, hiszen mindegyikben többé-kevésbé van szubjektív értelmezése.²¹

A szerzők egyetértenek abban, hogy a pszichológiai szakértő kiválasztását körültekintően és óvatossággal kell meghozni. Éppen azért, a pszichológus elengedhetetlen, kimagasló szakmai felkészültségére tegyen szert, és kifejezetten elfogadja az egyház tanítását. Elengedhetetlen az is, hogy legyen kompatibilitás a kutatás tárgya és a kutatási eszközben rejlő antropológiai előfeltevés között. E mellett kell hogy legyen benne egy bizonyos pszichológiai érzékenységnek (mind tréner esetében). Szükséges, hogy a pszichológus egy külső személy legyen, ne a rektor, vagy a spirituális. A pszichológust szabadon kell választani és ebben a választásban a rektornak nagy szerepe van és felelőssége. Ennek a szabadságnak annál nagyobbak kell lennie abban az esetben, ha papnövendék, önállóan kéri, hogy szakemberhez fordulhasson tanácsért vagy vizsgálatra. A pszichológiai vizsgálat során, a jelöltől maximális együttműködést kíván.²²

²⁰ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario...*, 418.

²¹ PIO XII, *Ai partecipanti al XIII Congresso della Società internazionale di psicologia applicata*, Roma 1958, in *AAS* 50 (1958) 274.

²² VERSALDI, G., *Celibato sacerdotale: aspetti canonici e psicologici*, cit., 1184-1185.

A papnevelők nem pszichológiai és pszichiátriai szakemberek, és nem is kell ilyen szakembernek lenniük. Még ha ilyen végzettségük lenne is, nem tisztük ennek az ismeretnek a bevetése a papnevelés során. Az ilyen szakembernek külső személynek kell lennie, azaz ő sem válik tagjává a papnevelő testületnek. Ha szükségesnek ítéli a papnevelő testület az ilyen vizsgálatot, úgy azt a szakember akkor végezheti, ha ehhez megkapta a jelölt előzetes és szabad beleegyezését azután, hogy őt tájékoztatták a vizsgálat mikéntjéről és céljáról. A szakember ezután elbeszélgethet a jelölttel, vagy tesztet írathat vele.²³

A papnevelés során pszichológus szakember esetleges igénybe vétele a jelöltek hivatásbeli kísérését, önismeretében való elmélyedését, problémáival való szembenézést hivatott szolgálni. Ezáltal hatékonyabb lesz a szent szolgálatra való felkészülése és felkészültsége.²⁴

Mindegyik szakembernek kellően ismernie kell a másik tevékenységének a célját, illetve a saját illetékességének a határait. Előfordulhat az is, hogy egy és ugyanazon személyben egyesülhet e két funkció, ám ilyenkor kettős viselkedésmódot kell tudni alkalmaznia a lelkivezetett és pszichológusként kísért személlyel szemben. Ez azonban különleges képességet kíván, ezért célszerűbb, ha valamely szemináriumban külső pszichológus vagy pszichológusok állnak rendelkezésre, akik nem végeznek lelki vezetést, de tudják, hogy mikor és mivel irányítsák kezeltjüket lelkivezetés végett a lelki igazgatóhoz. A pszichológus dolga tehát nem az, hogy megállapítsa a jelölt hivatásának hitelességét, ám az már az illetékességébe tartozik, hogy az akadályait, illetve azokat a zavarokat megállapítsa, melyek alkalmatlanná teszik a jelölt személyiségét a szent rend gyakorlására.²⁵

Amennyiben a papnevelés ideje alatt a növendék még ilyen szakember segítsége mellett sem lesz képes úrrá lenni problémáján, azaz, hogy „szembenézzen súlyosan éretlen tulajdonságaival” (erős érzelmi függés, kapcsolataiban a szabadság jelentékeny hiánya, szélsőségesen merev gondolkodásmód, megbízhatatlanság, bizonytalan szexuális identitás, mélyen gyökerező homoszexuális hajlamok, stb.)”, akkor a jelölt felkészülését a szent szolgálatra meg kell szakítani. Ugyancsak ide sorolandók a döntési képtelenség, állhatatlanság a munkában, vállalt kötelezettségekben, emberi kapcsolatokban, az idegrendszer gyengesége, képtelenség arra, hogy kudarc esetén ne forduljon vigaszért az alkoholhoz, droghoz.²⁶

²³ KUMINETZ G. *A papságra készülők alkalmassága és alkalmasságuk bizonyítása* in *Kánonjog* 12 (2010), 123.

²⁴ KATOLIKUS NEVELÉS KONGREGÁCIÓ., *Irányelvek pszichológiai szakemberek igénybevételéhez papjelöltek felvételénél és képzése folyamán*, in *Sapientiana* 2 (2009/1) 108-110.

²⁵ KUMINETZ G. *A papságra készülők alkalmassága és alkalmasságuk bizonyítása*, 124.

²⁶ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario*...., 420.

4. Vizsgálatra való szabad beleegyezése

A pszichológiai vizsgálat jogszerűségének alapvető feltétele, hogy a jelölt szabad, tájékozott hozzájárulása szükséges. A beleegyezésnek mindenesetre szabadnak kell lennie, azaz nem lehet erőszakkal kicsikarni, fizikai vagy erkölcsi, sem megfélemlítéssel. A tájékozott beleegyezés alatt tehát azt értjük, hogy a pszichológusnak őszintén meg kell világítania a vizsgálat valódi természetét és az általa javasolt célokat. Tájékoztatni kell az érintett személyt, hogy az érzések napvilágra kerülhetnek, hajlamok, idegenkedések és egyebek, amelyekről nem is sejti. Azt is meg kell mutatnia számára, hogy az ilyen típusú vizsgálatok milyen bizonytalansági határt és erkölcsi nehézségeket rejtenek magukban. A vizsgálat tartalma szélesebb és tartalmasabb, mint az adatok puszta elméleti ismerete. Az érintett fél hozzájárulása nélkül, a fent meghatározott feltételekkel, a magánélet sérthetetlen és jogilag védett (220 k.). Ez nem csupán pozitív jog, hanem valódi természetes jog, amelyet minden embert megillet.²⁷

5. Az intimitás és a magánszféra.

Az intimitás fogalma Piusz pápa szavaiból indulunk ki: „Az ember belső világának az a része, amelyet az ember csak néhány bizalmasa előtt tár fel, és amelyet megvéd mások behatolásától. A pszichés terület intim és olyan rejtett, hogy még az egyén sem fogja megtudni és elhinni.”

Magánszférán a személy legbenső rétegét, sőt, a személyiség központját, annak gondolatait, érzéseit, vágyait, hajlamait, készségeit, emlékeit értjük, röviden titkait, amit az ember nem közöl másokkal, legfeljebb csak azokkal, akikkel bizalmas viszonyban van.²⁸ Ennek a titoknak a felfedése veszélybe sodorhatja az illető jó hírét, becsületét, sőt, önmaga számára is elviselhetetlen lehet az ilyen ismerettel való szembesítés. E magánszféra jogvédelmet kíván, s ide tartozik a gyónási titok, a hivatali titok megtartásának kötelezettsége, az egészségi állapotra vonatkozó adatok védelme; ugyancsak ide tartozik a gyóntató és lelkipásztor szabad megválasztásának joga, valamint a levéltitok és általában a személyes adatok védelme.

A pszichológiai és orvosi vizsgálatok elsősorban az egészségi állapot pontos kikutatására irányulnak, s érintik az én legbenső titkát, ezért egyrészt a vizsgálatok lefolytatásához az alany beleegyezése szükséges, másrészt illetéktelen személyek kezébe az ilyen adatok nem kerülhetnek. Mégis kivételt látszik megengedni ez a szabály, egyetértve Gianfranco Ghirlanda-val, illetékesnek kell tekinteni az előljárókat bizonyos információk közlésére a pszichológus részéről, ha a páciens

²⁷ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario...*, 431.

²⁸ MARCOZZI, V., *Autorità e interiorità nell'esame all'ammissione al sacerdozio*, in *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 3 (1990), 50-52.

valóban súlyosan árthat magának vagy másoknak. Ennek az általános informálásnak az a célja, hogy a nevelők más módon tudják segíteni az érintett személyt.²⁹

Mindebből látszik, hogy a pszichológia alkalmazása a szemináriumba történő felvételkor, valamint a papképzés során akár erkölcsi, akár kánonjogi szempontból is jelentős problémákat vet fel.³⁰

1051. k. 1§ ír elő. Ennek a vizsgálatnak része a jelölt fizikai és pszichés állapotának megállapítása, mivel ez lényegi része a jelölt alkalmasságáról való ítélet meghozatalának. Ezért minden ország nemzeti papnevelési szabályzatában jogilag rendezni kell a pszichológiai szakemberek részvételét a papnevelésben. Ha szükséges, akkor az Egyház jogosan jár el, ha a jelölt alkalmasságáról való megbizonyosodáshoz igénybe veszi az orvostudományok és a pszichológia tudományának eredményeit. Ezek a vizsgálatok azonban nagyon kényesek, nem sérthetik a személynek sem a jó híréhez, sem a magánszférája védelméhez való jogát. Ez azt jelenti, hogy a pszichológiai szaktanácsadáshoz csak a jelölt előzetes, kifejezett, tájékoztatás utáni és szabad beleegyezésével lehet fordulni. Ha egy ilyen vizsgálatnak a szükségessége felmerülne, úgy azt nem szabad úgy tekinteni, mintha az az elbocsátás első lépcsője volna. Ám ha a növendék nem egyezik bele az ilyen vizsgálatba, úgy azt nem szabad erőltetni. A papnevelőknek más, hétköznapi módon kell megbizonyosodniuk a jelölt alkalmasságáról. Egy ilyen elutasítás jele lehet a kellő együttműködés hiányának.³¹

Ugyanakkor a *Pastores dabo vobis* apostoli buzdítás 69. pontja utal arra, hogy a növendéknek a saját pappá nevelési folyamatában kötelessége együttműködni a papnevelőkkel. Az ebben való haladáshoz olykor szükség van szakemberek bevonására. Vagy már a jelentkezőt is meg kell vizsgálni, mivel a 241. k. előírja, hogy a püspök vagy a szerzetes előljáró csak olyan jelentkezőket vegyen fel a szemináriumba, akik rendelkeznek azokkal a fizikai, pszichikai, erkölcsi, lelki és szellemi adottságokkal, melyek alapján alkalmasnak látszanak a szent szolgálatra. Ennek megállapítása ma egyre többször kívánja meg pszichológus szakember közreműködését, és ezért kéri az egyházi hatóság a jelentkezőtől azt, hogy vesse alá magát egy ilyen vizsgálatnak. Nagyon fontos a jelentkező vagy a jelölt aktív és konstruktív közreműködése az ilyen vizsgálaton való részvételben. Ezt az együttműködést erősíti, ha a nevelők egyértelművé teszik, hogy nem eleve

²⁹ GHIRLANDA, G., *Utilizzo delle competenze psicologiche nell'ammissione e nella formazione dei candidati al sacerdozio*, in *Periodica* 98 (2009), 610-612.

³⁰ KUMINETZ G. *A papságra készülők alkalmassága és alkalmasságuk bizonyítása*, 127.

³¹ Katolikus Nevelés Kongregáció., *Irányelvek pszichológiai szakemberek igénybevételéhez papjelöltek felvételénél és képzése folyamán*, in *Sapientiana* 2 (2009/1) 109.

szűrővizsgálatról van szó, hanem inkább tájékozódásról, és segítségadásról. Különben a pszichológus ellenségé válna, akitől kinek-kinek védenie kell magát.³²

6. A pszichológiai vizsgálat eredményei közlése

Lehetnek olyan alkalmassági vizsgálatok, amelyek nem kockázatosok, mert nem egy adott probléma céljával hajtják végre, de arra szorítkoznak, hogy úgymond átnézzék a papnövendéknél, adottságait, több külső jellemzőjét és esetleg néhány gyenge pontját. Ezeknek a vizsgálatoknak az eredményét nem kérheti be az illetékes egyházi hatóság sem az érdeklődőtől, sem pedig a pszichológustól. Másrészt a végső általános válasz nem elegendő (például nincs patológia). Inkább közölni kell a megnyilvánuló pszichológiai jellemzőket, azok lehetséges fejlődések és a választott élettípus képzésére gyakorolt hatásukat. A pszichológusnak óvatosságnak kell lennie az információk közlésében. A megadott információknak valójában mélyreható következményei lehetnek a személy életében. A közölni kívánt információk sokasága olyan is lehet, hogy további találkozókra utalhat.³³

Nyilvánvaló, hogy a vita még kényesebbé és összetettebbé válik amikor a pszichológiai szakértelmet a szemináriumi kurzus során kiemelt konkrét problémákkal szemben alkalmazzák. E tekintetben nehézségek merülnek fel, ha az érdekelt fél nem járul hozzá az eredményeknek az illetékes egyházi hatósághoz történő közléséhez. Mivel a szakember az érdekelt beleegyezése nélkül semmit sem közölhet, sem az előjáró nem kérhet felvilágosítást a pszichológustól, a pszichológiai vizsgálat megtagadása kapcsán itt meg kell ismételni a fentieket: az értékelést és a megkülönböztetést a külső viselkedésből és a tanulmányi teljesítményből levezetett elemek alapján kell elvégezni (1052 k. § 3)

Szükséges, hogy a szemináriumi rektornak mindegyikhez szemiatástanak legyen személyes mappája, aki felvételt kért a szemináriumba. Ebbe a mappába az elvégzett pszichológiai tesztek eredményeit is gondosan meg kell őrizni. Mivel a szerzők egyetértenek abban, hogy az ilyen értékelések csak egy bizonyos ideig van érvényük, hiszen gyorsan történnek változások egy ember életében, akkor óvatosságnak kell lenni a pszichológiai vizsgálatokhoz való beletekintés, és az is hogy mennyi ideig kell meg kell tartani, ami után értéktelennek kell tekinteni és elpusztítani. A biztonság érdekében azonban szükséges kérni polgári jogász tanácsát, aki segíthet a kezelésében ezeket az anyagokat a különböző országok hatályos törvényeivel összhangban.³⁴

Az előjárók (külső fórum felelőseinek) kérniük kell a jelöltet arra, hogy működjön együtt velük alkalmasságának tisztázása végett. Ez azt jelenti, hogy írásbeli felhatalmazást kérnek tőle a

³² KUMINETZ G. *A papságra készülők alkalmassága és alkalmasságuk bizonyítása*, 128.

³³ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario...*, 438.

³⁴ Uő. 440.

külső fórumos eljárók, hogy engedélyezze a pszichológiai tudományok szakemberének, hogy ő az eljárókkal közölhesse természetesen szakmai titoktartás mellett, a jelöltnek vele való konzultációjának eredményét. Ez az ismeret csakis arra szolgálhat, hogy képet alkothassanak maguknak a jelölt alkalmasságáról. Az eljárók minősített kötelessége a jelölt magánszférájának és jó hírének védelme, vagyis a fenti információkat nem adhatják tovább, oda kell figyelniük a növendékek vonatkozó adatainak kellő védelmére is.³⁵

Ha a lelki igazgató javasolja a növendéknek a pszichológiai jellegű konzultációt, akkor kívánatos az, hogy a jelölt ennek eredményéről tájékoztassa a külső fórumos eljárókat is. Természetesen ennek is szabadon, vagyis minden kényszer nélkül, az együttműködés jegyében kell történnie. Belső fórumon a lelkiatya javaslatokkal élhet, vagy adott esetben határozaton kell eljárnia. De minden információ marad szigorúan a belső fórumon. Ha például a spirituális belső fórumon azt mondaná a jelöltnek, hogy teljesen alkalmatlan a papi szolgálatra, tehát né kérje a rendet, ám a jelölt ezt a döntést tudomásul kéne vennie, s külső fórumon nem akadályozhatná meg a szent rendhez bocsátást. Ez a magatartás is a bizalom légköréhez tartozik. Ha a lelkiatyának volna szüksége a szakember véleményére, úgy ebben az esetben is szükséges a jelölt ehhez való hozzájárulása.³⁶

A pszichológiai szakembernek nemcsak az a feladata, hogy elvégezze a vizsgálatait, hanem arra is megkérhetik, hogy segítse a jelölteket önmaguk megismerésében, a papi hivatásra való alkalmasságuk felismerésében, tehát hivatásuk tisztázásában. Szakmai véleményét csakis a jelölt előzetes és írásban adott beleegyezésével hozhatja az eljáróság tudtára. Ennek a szakvéleménynek nagy vonalakban azt kell tartalmaznia, hogy a jelölt részéről az eljárók „milyen személyiség típussal állnak szemben, valamint azokat a problémákat, amelyekkel a jelölt küzd vagy meg kell küzdenie. Azt is fejtse ki, hogy megítélése és illetékességi köre alapján előreláthatólag milyen lehetőségei vannak a jelölt személyiségfejlődésének. Ha pedig szükségesnek véli a pszichológusi segítségnyújtást, tegyen javaslatot annak mikéntjére.³⁷ Ugyancsak meg kell mondania az ilyen szakvéleménynek azt, hogy a jelölt kellően érett-e pszichológiailag, nincs-e valamilyen pszichopatológiai problémája, illetve homoszexuális hajlama. Ha ennek közléséhez a jelölt vagy a jelentkező nem járulna hozzá, akkor az eljáróknak nem marad más, mint a képzés és az alkalmasságáról való meggyőződés hagyományos formáihoz való folyamodás, minthogy senki sem kényszeríthető arra, hogy alávesse magát egy ilyen vizsgálatnak. Mindenesetre, ha ezeknek a

³⁵ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario...*, 439-440.

³⁶ KUMINETZ G. *A papságra készülők alkalmassága és alkalmasságuk bizonyítása* in *Kánonjog* 12 (2010), 129.

³⁷ KATOLIKUS NEVELÉS KONGREGÁCIÓ., *Irányelvek pszichológiai szakemberek igénybeviteléhez papjelöltek felvételénél és képzése folyamán*, in *Sapientiana* 2 (2009/1) 111-112.

hagyományos formáknak az alkalmazása nem hozná meg a kívánt bizonyosságot az alkalmasságáról, úgy az együttműködés megtagadása is eleme ennek az ítélethozatalnak. És ha épp emiatt fontos ismeretek maradnának homályban úgy nem szabad a jelöltet a rendek vételére bocsátani.³⁸

Ami pedig a pszichológiai segítséget illeti, mindenekelőtt azt kell megállapítani, hogy mikor szükséges. A pszichológiai tanácsadás lehetőségét magába foglalják a 241. k. 1. §, az 1029. k., az 1031. k. 1. § és az 1051. k. 1, illetve a 642. k. előírásai.

Befejezés

A sok testi és pszichés betegség láttán a mai társadalomban, óhatatlanul mind több esetben kell folyamodni az orvosi és a pszichikai tudományokhoz segítségért annak eldöntésében, hogy a papságra jelentkező, vagy már a papnevelő intézetben tartózkodó növendék valóban alkalmas-e a papi hivatás gyakorlására, akár fizikailag, akár mentálisan, akár szellemileg. Ebből adódóan a mai papnevelésnek bele kell illesztenie programjába, legalábbis ennek lehetőségét biztosítani kell (mivel általánosan ezt ma a Kódex és a Szentszék előírásai nem teszik egyértelműen kötelezővé), a pszichológiai tanácsadást és kísérést globális képzési tervébe úgy, hogy annak segítenie kell a spirituális képzés hatékonyságát.³⁹

Egyre nagyobb teret kap a pszichológiai tudományok alkalmazása ezen a téren, hiszen bizonyos zavarokat, anomáliákat, betegségeket kell feltárni és gyógyítani. A papnövendéknek el kell jutniuk arra a belátásra, hogy a papság lelki atyaságot jelent, s erre a szolgálatra kell odaadni magukat, ami komoly érzelmi érettséget, valódi férfi identitás-tudatot követel.⁴⁰

A pszichológia alkalmazása ugyanakkor nagyon súlyos etikai és jogi problémákat is felvet, mivel érinti a magánszféra védelméhez való jogot, amivel azonban konkurál az egyházi közérdek. Az utóbbi arra vonatkozik, hogy kellően felkészült és egészséges lelkű pásztorokra van szüksége az Egyháznak, az előbbi pedig arra, hogy az egyénnek is joga mielőbb világosan megtudni, hogy az Egyház hitelesnek ítéli-e hivatását és alkalmasnak ítéli-e őt arra, hogy azt gyümölcsözően gyakorolja és az ennek előidézéséhez szolgáló vizsgálatoknak alávesse magát, illetve az ilyen vizsgálatokból származó adatokra titoktartási kötelezettség vonatkozik. Ha az illetékes hatóság alkalmatlannak minősít valakit a szent szolgálatokra, úgy azt mielőbb közölnie kell az érintettel, akinek ebből adódóan más életervet kell készítenie.⁴¹

³⁸ KUMINETZ G. *A papságra készülők alkalmassága és alkalmasságuk bizonyítása*, 130.

³⁹ PERLASCA, A., *La tutela giuridica del diritto all'intimità negli esami psicologici dei candidati al seminario...*, 424.

⁴⁰ KUMINETZ G. *A papságra készülők alkalmassága és alkalmasságuk bizonyítása*, 149.

⁴¹ Uő. 150.